

ТЕМА 6

ОФОРМЛЕННЯ, ПОПЕРЕДНІЙ РОЗГЛЯД ТА ЗАХИСТ ДИСЕРТАЦІЇ

6.1. Попередня експертиза дисертації та подання документів до ради відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії.

6.1.1. Попередня експертиза дисертації

6.1.2. Подання документів до спеціалізованої вченої ради.

6.2. Опонування дисертації.

6.3. Процедура захисту дисертаційного дослідження відповідно до

6.4. Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії.

6.5. Оформлення документів атестаційної справи відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії.

6.1. Попередня експертиза дисертації та подання документів до ради відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії

6.1.1. Попередня експертиза дисертації

Після завершення здобувачем відповідної освітньо-наукової програми науковий керівник здобувача готує висновок з оцінкою його роботи у процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану. Науковий керівник забезпечує належне та своєчасне виконання своїх обов'язків.

Якщо науковий керівник відмовляється підготувати висновок, здобувач звертається з письмовою заявою до вченої ради закладу вищої освіти (наукової установи) про надання висновку структурного підрозділу, де здійснювалася підготовка здобувача.

Попередня експертиза дисертації проводиться у закладі вищої освіти, де здійснювалася підготовка здобувача. Заклад вищої освіти за дорученням МОН може проводити попередню експертизу дисертації здобувача, підготовка якого здійснювалася в іншому закладі вищої освіти (науковій установі).

Для проведення такої експертизи **здобувач звертається з письмовою заявою на ім'я голови вченої ради закладу вищої освіти** (наукової установи) щодо проведення попередньої експертизи дисертації та надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **вчена рада** закладу вищої освіти **призначає двох рецензентів**, кандидатури яких пропонуються до складу ради, та **визначає структурний підрозділ**, де проводитиметься попередня експертиза дисертації.

До такого структурного підрозділу здобувач подає дисертацію, висновок наукового керівника (керівників) та академічну довідку про виконання відповідної освітньо-наукової програми, зразок якої затверджується МОН.

Керівник структурного підрозділу закладу вищої освіти, де проводиться попередня експертиза дисертації, за участю рецензентів організовує та проводить на базі такого структурного підрозділу **фаховий семінар** для апробації дисертації.

Попередня експертиза дисертації проводиться протягом двох місяців з дня надходження до закладу вищої освіти письмової заяви здобувача щодо проведення такої експертизи.

У разі коли такі висновки є позитивними, здобувач подає заяву на ім'я голови вченої ради закладу вищої освіти (наукової установи) щодо **утворення ради** для проведення захисту дисертації з метою присудження ступеня доктора філософії і подає засвідчені в установленому порядку копії одержаних ним академічної довідки про виконання відповідної освітньо-наукової програми, висновку наукового керівника (керівників) або структурного підрозділу і висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Заклад вищої освіти, в якому здобувач виконав освітньо-наукову програму, подає МОН клопотання про утворення ради. **МОН протягом місяця** з дати надходження клопотання приймає рішення про утворення ради, про що видається відповідний наказ.

6.1.2. Подання документів до ради

Рада утворюється у складі голови та членів ради - двох рецензентів і двох опонентів. Голова ради забезпечує дотримання вимог законодавства під час функціонування ради.

Головою ради не може бути призначено:

- наукового керівника здобувача;
- керівника (заступника керівника) закладу вищої освіти (наукової установи), в якій утворюється рада;
- співавтора наукових публікацій здобувача;
- рецензента монографії здобувача;
- близьких осіб здобувача.

Вчений, який пропонується до складу ради, повинен мати не менше трьох наукових публікацій, опублікованих за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких не менше однієї публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних SCOPUS та/або WEB OF SIENCE. До таких публікацій зараховуються монографії, розділи монографій, статті у періодичних наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, затвердженого МОН, або у періодичних наукових виданнях інших держав.

Рецензентом або опонентом не може бути призначено близьких осіб здобувача, його наукового керівника та співавтора будь-якої наукової публікації здобувача.

Здобувач подає до ради такі документи, перелік яких є вичерпним:

- 1) заяву щодо проведення його атестації;
- 2) копію першої сторінки паспорта громадянина України або паспортного

документа іноземця;

3) копію диплома магістра (спеціаліста). У разі коли документ про вищу освіту видано іноземним закладом вищої освіти, додатково подається копія документа про визнання іноземного документа про вищу освіту;

4) копію свідоцтва про зміну імені (у разі потреби);

5) витяг з наказу про зарахування до аспірантури (прикріплення до закладу вищої освіти (наукової установи), засвідчений в установленому порядку;

6) академічну довідку про виконання відповідної освітньо-наукової програми;

7) висновок наукового керівника (керівників) або відповідного структурного підрозділу у двох примірниках;

8) висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації у двох примірниках;

9) дисертацію в друкованому (три примірники) та електронному вигляді;

10) копії наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації, на яких повинні бути зазначені вихідні дані відповідних видань. Копії зазначених публікацій засвідчуються в установленому порядку.

Голова ради приймає документи до розгляду, наносить на заяву здобувача відповідну резолюцію, проставляє дату їх прийняття та свій підпис.

У тижневий строк після прийняття документів до розгляду:

- працівником відповідного структурного підрозділу закладу вищої освіти (наукової установи), який забезпечує діяльність рад, або працівником закладу вищої освіти (наукової установи), на якого покладені такі повноваження, на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти (наукової установи) в розділі, в якому міститься інформація про діяльність рад, розміщуються інформація про прийняття дисертації до розгляду та анотація дисертації, а також надсилається МОН повідомлення про прийняття дисертації до розгляду, яке разом з іншими такими повідомленнями, що надійшли до МОН протягом місяця, розміщується на офіційному веб-сайті МОН третього робочого дня наступного місяця;

- головою ради дисертація та наукові публікації, зараховані за її темою, надаються для вивчення опонентам.

У місячний строк після прийняття документів до розгляду опоненти подають голові ради підписані ними **відгуки**.

У відгуку опонента визначається ступінь актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна, повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

У разі коли відгук не подано своєчасно або він не відповідає вимогам абзацу п'ятого цього пункту, голова ради може повернути його опоненту для доопрацювання або замінити опонента. У разі заміни опонента МОН надсилається вмотивоване клопотання про внесення змін до складу ради.

Після надходження до ради відгуків опонентів члени ради у робочому порядку погоджують дату проведення захисту дисертації, яка призначається **не пізніше ніж у тижневий строк** з дня одержання другого відгуку опонента

головою ради. **Протягом трьох робочих днів** після погодження дати проведення захисту дисертації наукова громадськість інформується про дату проведення захисту дисертації.

6.2. Опанування дисертації

Опоненти подають голові ради підписані ними відгуки. У відгуку опонента визначається:

- 1) ступінь актуальності обраної теми,
- 2) ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна,
- 3) повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації,
- 4) відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

Опоненти не можуть бути співробітниками одного закладу вищої освіти (наукової установи). Опонентами можуть бути іноземні вчені з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача.

Як уже зазначалось, опонент повинен мати не менше трьох наукових публікацій, опублікованих за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких не менше однієї публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних. До таких публікацій зараховуються монографії, розділи монографій, статті у періодичних наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, затвердженого МОН, або у періодичних наукових виданнях інших держав.

У разі коли відгук не подано своєчасно або він не відповідає вищенаведеним вимогам, голова ради може повернути його опонентові для доопрацювання або замінити опонента. У разі заміни опонента МОН надсилається вмотивоване клопотання про внесення змін до складу ради.

За бажанням здобувача рада зобов'язана проводити захист дисертації за наявності негативного відгуку одного з опонентів. Якщо негативні відгуки надійшли від двох опонентів, дисертація знімається з розгляду, а здобувачеві повертаються всі подані ним матеріали, крім його заяви та одного примірника дисертації.

Після надходження до ради відгуків опонентів члени ради у робочому порядку погоджують дату проведення захисту дисертації, яка призначається не пізніше ніж у трижневий строк з дня одержання другого відгуку опонента головою ради. Протягом трьох робочих днів після погодження дати проведення захисту дисертації наукова громадськість інформується про дату проведення захисту дисертації.

6.3. Процедура захисту дисертаційного дослідження відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії

Засідання ради проводиться головою ради державною мовою за такою процедурою:

- голова ради інформує її членів згідно з даними реєстраційної картки

присутності членів ради про правоможність засідання;

- голова ради інформує її членів про погоджену із здобувачем мову, якою він буде викладати основні положення дисертації та відповідати на запитання, та доповідає про подані здобувачем документи, їх відповідність встановленим вимогам;

- здобувач викладає основні положення дисертації та відповідає на запитання, подані в усній чи письмовій формі;

- здобувач відповідає на зауваження, які містяться у відгуках опонентів та зверненнях інших осіб, що надійшли до закладу вищої освіти (наукової установи) у письмовому вигляді чи електронною поштою;

- обговорюється проект рішення ради щодо присудження ступеня доктора філософії;

- проводиться таємне голосування щодо присудження здобувачеві ступеня доктора філософії (у разі участі в засіданні одного з опонентів з використанням засобів відео-зв'язку його голос зараховується за результатами відкритого голосування);

- голова ради оголошує результати голосування (рішення вважається позитивним, якщо за нього проголосували не менш як чотири члени ради);

- голова ради оголошує рішення ради щодо присудження здобувачеві ступеня доктора філософії з відповідної галузі знань та/або спеціальності.

Публічний захист дисертації проводиться на засіданні ради. Захист дисертації повинен мати характер відкритої наукової дискусії, в якій зобов'язані взяти участь голова та члени ради, а також за бажанням присутні на засіданні. Під час захисту відповідно до законодавства радою забезпечується аудіофіксація (запис фонограми) та відеофіксація. Запис (звукзапис, відеозапис) такого засідання ради оприлюднюється на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти (наукової установи) не пізніше наступного робочого дня з дати проведення засідання та зберігається на відповідному веб-сайті не менше трьох місяців з дати набрання чинності наказом закладу вищої освіти (наукової установи) про видачу здобувачеві диплома доктора філософії.

У ході засідання рада встановлює рівень набуття здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, що дало йому можливість одержати нові науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати проведених ним досліджень та розв'язати конкретне наукове завдання у відповідній галузі знань, та оволодіння здобувачем методологією наукової та педагогічної діяльності.

Засідання ради вважається правоможним у разі участі у ньому та голосуванні повного складу ради.

У разі потреби один з опонентів, який надав позитивний відгук, може брати участь у засіданні ради з використанням засобів відеозв'язку в режимі реального часу.

6.4. Оформлення документів атестаційної справи відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії

Рада оформлює протягом 15 робочих днів рішення про присудження ступеня доктора філософії (у двох примірниках).

Усі документи, що стосуються розгляду дисертації та проведення її захисту в раді, формуються в перший примірник атестаційної справи здобувача, який зберігається у відповідному структурному підрозділі закладу вищої освіти (наукової установи) протягом десяти років з дати набрання чинності наказом закладу вищої освіти (наукової установи) про видачу диплома доктора філософії, а рішення ради щодо присудження ступеня доктора філософії та один примірник дисертації підлягають постійному зберіганню.

Другий примірник атестаційної справи здобувача, що надсилається до МОН протягом місяця з дня захисту дисертації, формується з таких документів, перелік яких є вичерпним:

- 1) супровідного листа на бланку закладу вищої освіти (наукової установи);
- 2) копії першої сторінки паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця, засвідченої в установленому порядку;
- 3) рішення ради про присудження ступеня доктора філософії;
- 4) висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації;
- 5) відгуків опонентів;
- 6) копії диплома магістра (спеціаліста), засвідченої в установленому порядку. У разі коли документ про вищу освіту видано іноземним закладом вищої освіти, додатково подається копія документа про визнання іноземного документа про вищу освіту, засвідчена в установленому порядку;
- 7) копії свідоцтва про зміну імені (у разі потреби), засвідченої в установленому порядку;
- 8) копії академічної довідки про виконання здобувачем освітньо-наукової програми, засвідченої в установленому порядку;
- 9) копії документа про передачу друкованого примірника дисертації до Національної бібліотеки імені В.І. Вернадського Національної академії наук та електронного примірника до Національного репозитарію академічних текстів або Державної наукової установи “Український інститут науково-технічної експертизи та інформації”;
- 10) анотації дисертації державною мовою з наведенням наукових публікацій, зарахованих за темою дисертації;
- 11) копії реєстраційної картки присутності членів ради, засвідченої в установленому порядку;
- 12) стенограми (розшифрованої фонограми) засідання ради, підписаної головою ради та скріпленої печаткою закладу вищої освіти (наукової установи).

У МОН готується узагальнений висновок, який подається на розгляд атестаційної колегії МОН.

Атестаційна колегія МОН розглядає узагальнений висновок та затверджує

рішення ради про присудження ступеня доктора філософії.

Наказ МОН про затвердження рішення ради на підставі рішення атестаційної колегії МОН розміщується на офіційному веб-сайті МОН.

Строк розгляду МОН дисертації та атестаційної справи здобувача не повинен перевищувати чотирьох місяців.

Вчена рада закладу вищої освіти (наукової установи) після набрання чинності наказом МОН про затвердження рішення ради про присудження ступеня доктора філософії приймає рішення про видачу диплома доктора філософії, яке затверджується наказом закладу вищої освіти (наукової установи) та оприлюднюється на офіційному веб-сайті такого закладу (установи).

Контрольні запитання

1. Попередня експертиза дисертації відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії.
2. Перелік документів, що подаються в раду з метою присудження ступеня доктора філософії.
3. Структура ради, яка утворюється з метою присудження ступеня доктора філософії.
4. Опонування дисертації при присудженні ступеня доктора філософії.
5. Яка процедура прилюдного захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук?
6. Розкрийте вимоги до доповіді на захисті дисертаційного дослідження.
7. Розкрийте процедуру проведення засідання ради відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії.
8. Особливості оформлення документів атестаційної справи відповідно до Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії.

Тести

1. Рецензентом не може бути призначено:

- а) близьких осіб здобувача,
- б) наукового керівника здобувача;
- в) співавтора будь-якої наукової публікації здобувача;
- г) особу, яка працює в тому ж закладі вищої освіти, що й здобувач.

2. Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації вчена рада закладу вищої освіти (наукової установи) призначає:

- а) двох опонентів, кандидатури яких пропонуються до складу ради;
- б) трьох рецензентів, двоє з яких пропонуються до складу ради;
- в) двох рецензентів, кандидатури яких пропонуються до складу ради;
- г) двох рецензентів, кандидатури яких не можуть в подальшому входити до складу ради.

3. Вчений, який пропонується до складу ради, повинен мати

- а) не менше п'яти наукових публікацій, опублікованих за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких не

менше однієї публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних SCOPUS та/або WEB OF SIENCE;

б) не менше трьох наукових публікацій, опублікованих за останні три роки, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких не менше однієї публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних SCOPUS та/або WEB OF SIENCE;

в) не менше трьох наукових публікацій, опублікованих за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких не менше двох публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних SCOPUS та/або WEB OF SIENCE;

г) не менше трьох наукових публікацій, опублікованих за останні п'ять років, за науковим напрямом, за яким підготовлено дисертацію здобувача, з яких не менше однієї публікації у виданнях, проіндексованих у базах даних SCOPUS та/або WEB OF SIENCE.

4. Опоненти подають голові ради підписані ними відгуки:

а) у десятиденний строк після прийняття документів до розгляду;

б) у місячний строк після прийняття документів до розгляду;

в) у місячний строк після надання здобувачу висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації;

г) у трьохмісячний строк після надання здобувачу висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

5. Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації та відгуки опонентів розміщуються в електронному вигляді на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти (наукової установи), рада якого прийняла заяву про атестацію здобувача:

а) не пізніше ніж за сім календарних днів до дати захисту дисертації;

б) не пізніше ніж за десять календарних днів до дати захисту дисертації;

в) не пізніше ніж за сім робочих днів до дати захисту дисертації;

г) не пізніше ніж за десять робочих днів до дати захисту дисертації.

6. Якщо від двох опонентів надійшли негативні відгуки:

а) дисертація знімається з розгляду;

б) захист дисертації може відбутися не раніше ніж через рік після надходження другого відгуку за умови виправлення зауважень, поданих опонентами;

в) захист проводиться в звичайному режимі;

г) захист дисертації проводиться, але призначаються два додаткових опоненти.

7. Спеціалізована вчена утворюється у складі:

а) голови та членів ради - двох рецензентів і двох опонентів;

б) голови та двох членів ради;

в) голови та членів ради - трьох експертів і двох опонентів;

г) голови та членів ради - двох рецензентів, двох експертів і двох опонентів.

8. У складі ради повинні мати ступінь доктора наук:

а) всі члени ради;

б) не менше трьох вчених (двоє рецензентів, один з опонентів);

в) не менше трьох вчених (голова ради, один з рецензентів, один з опонентів);

б) не менше трьох вчених (голова ради, двоє опонентів);

9. Засідання спеціалізованої вченої ради для захисту дисертації проводиться.

а) державною мовою;

б) на вибір здобувача: державною, англійською або російською;

в) будь-якою мовою, пов'язаною з предметом дослідження, але при наявності офіційного перекладача.

10. Рішення спеціалізованої вченої ради щодо присудження наукового ступеня здобувачу вважається позитивним, якщо за нього проголосували не менш як ... члени ради.

а) 2;

б) 3;

в) 4.

11. Чи має здобувач право зняти дисертацію з розгляду на засіданні спеціалізованої вченої ради для захисту дисертації:

а) ні;

б) так, за письмовою заявою до початку свого виступу;

в) так, за письмовою заявою до початку виступів опонентів;

г) так, за письмовою заявою до початку таємного голосування.

12. Який термін розгляду у МОН дисертації та атестаційної справи здобувача наукового ступеня доктора філософії?

а) не більше одного місяця;

б) не більше чотирьох місяців;

в) не більше пів року;

г) не більше року.

Література

1. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. 2011. № 9-10. С. 2-10. ЦКБ: Вимоги до оформлення дисертацій, затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40.
2. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».
3. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. – 260 с.
4. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК України. 2011. № 9-10. С. 2-10. ЦКБ: Вимоги до оформлення дисертацій, затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р.
5. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266.
6. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Шейко В.М., Кушнарєнко Н.М. Підручник, К., Знання - Прес. 2020. 295 с.
7. Конспект лекцій з курсу «Методика виконання дисертаційної роботи (PhD Thesis Prospectus)» для здобувачів наукового ступеня доктора філософії / Укл. І.Я. Омецінська. – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 80 с.
8. Комп'ютерно-інтегровані технології з основами автоматизації. Навчальний посібник / Лисенко В.П., Болбот І.М., Київ, Тов. Агрармедіа. 2019. 23 с.
9. Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 6.03.2019 р. № 167.
10. Про теми дисертаційних робіт: Лист МОН МолодьСпорт № 1/9-116 від 12. 02.2013 року.
11. Про утворення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, затверджено постановою Кабінету міністрів України [Електронний ресурс].
12. Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 6.03.2019 р. № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2019-%D0%BF>
13. Texts & Technology PhD. University of Central Florida College of Arts and Humanities Doctoral Student Handbook. 2021. <https://graduate.ucf.edu/wp-content/uploads/sites/8/2021/08/2021-2022-Texts-and-Technology-PhD-1.pdf>